

Večernje koje se pjevaju u Vranjicu¹

Mirko Jankov, prof.

Tema ovoga rada spada u veoma zanimljivu problematiku, budući da se do danas pjevanje, i uopće samo obavljanje službe časoslova od svih starih crkava u solinskomu području (Uznesenja BDM na Klisu, Gospe od Otoka u Solinu, sv. Ivana Krstitelja u Mravincima i Bezgrešnog Začeca u Kučinama) zadržalo jedino još u Vranjicu – i kao takvo spada u liturgijsko-glazbene relikte starih glagoljaških korijena.²

Ovo istraživanje provedeno je kako bi se bogati vranjički pučki napjevi – dosada slabo ili nikako istraženi i obrađeni – temeljitije zabilježili, proučili, i bolje sačuvali, budući da njihovoj osjetljivoj prirodi uvijek prijete opasnost iščezavanja iz sjećanja pjevača. To je, svakako, opravdana bojazan, budući da danas sa sigurnošću možemo tvrditi kako su se napjevi nekada izvodili u obliku bližem glagoljaškim osnovama (iako jezik na kojem se napjevi danas pjevaju u cijelosti spada u hrvatski standardni i književni, budući da su inačice starijih liturgijskih priručnika u potpunosti napuštene).³

Napjeve koje sam za potrebe ovoga rada snimio, transkribirao i proučavao donosim onako kako se u Vranjicu pjevaju danas. Služio sam se poglavito neposrednim i posred-

nim dokazima – samim pjevanjem unutar obreda (funkcionalno) ili na probama zbora, notnim bilješkama Tome Bulića (1909. – 2001.) i s. Arsenije Vidović (koji su mi služili uglavnom kao dopunski, odnosno komparativni materijali), crkvenim liturgijskim priručnicima (starijim i suvremenim)⁴ te saznanjima do kojih sam došao u razgovoru s pjevačima. Referiram se dakle poglavito na ono što sam za vrijeme svojega rada zatekao, zabilježio i proučavao *in situ*, odnosno na ono što su me uputili stariji pjevači, a što mi je uvelike olakšalo rad.

Vranjic – mjesto i ljudi

Nadomak Splita, u uvali Kaštelanskoga zaljeva, smjestio se na ušću rijeke Jadro, do starodrevne Salone i kasnijega Solina, nevelik otok, koji je s vremenom postao poluotok

MIRKO JANKOV (Split, 1983.) na Muzičkoj akademiji u Zagrebu postigao je zvanje magistra glazbene pedagogije (2009.) te, kao drugi završeni studij, zvanje magistra muzike (orgulje – izvođački smjer, cum laude), u klasi poznate hrvatske orguljašice Ljerke Očić (2010.). Polaznik je II. godine poslijediplomskoga specijalističkog studija orgulja na Muzičkoj akademiji (mentori red. prof. Lj. Očić i izv. prof. dr. sc. V. Katalinić). Interpretaciju i tehniku orguljanja usavršavao je kod prof. A. Meneghella (Mantova), prof. B. Klapprotta (Weimar) i prof. R. Bauer (Ljubljana). Nastupao je u zemlji i inozemstvu (Austrija, Italija, Kanada). Dugi niz godina djeluje i na polju crkvene glazbe; od 2001. – 2010. godine kao regens chori crkve Gospe od Otoka u Solinu, dok je za vrijeme studija u Zagrebu u crkvi Bezgrešnog Srca Marijina na Jordanovcu djelovao kao glazbeni suradnik. Uz orguljanje i zborsko dirigiranje aktivno se bavi organologijom, pedagoškim, muzikološkim i etnomuzikološkim radom. Poseban interes i naglasak polaže na stariju hrvatsku kulturnoglazbenu baštinu i glagoljaško pjevanje, iz čega redovito objavljuje stručne i znanstvene radove. Nastavnik je orgulja, klavira i povijesti glazbe u Glazbenoj školi dr. fra Ivana Glibotića u Imotskome.

Mali je Vranjic hrvatskoj kulturi podario i velika imena, poput onih povjesničara don Frane Bulića (1846. – 1934.), don Luke Jelića (1864. – 1922.), pjesnika Stjepana Benzona (1921.-1990.), mons. Ante Jurića (1922. – 2012.), koji su svojim životom i radom značajno utjecali na kulturno-duhovnu klimu u našoj sredini.

– Vranjic. Povezan sa sudbinom nekada moćne Salone, na sličan način doživljava rušenja u različitim povijesnim i društvenim previranjima. Pod imenom Vrana spominje se još davne godine 950., u ispravi hrvatskoga kralja Krešimira I.⁵ U istoj povelji stoji i kako je izgrađena crkva posvećena zaštitnicima sv. Martinu biskupu, sv. Stjepanu papi i Blaženoj Djevici.⁶ U početku kraljevsko dobro, s vremenom postaje posjedom splitskih nadbiskupa. Mlečani su ga u XIII. stoljeću, godine 1203., iz osвете porušili, budući da je splitski nadbiskup pomogao Zadranima. Sličnu je sudbinu uništavanja i obnavljanja Vranjic doživljavao još nekoliko puta, u XVI. i XVII. stoljeću.

Kad su Turci, godine 1537., osvojili Klis i krenuli u napad na Split, Vranjic ponovno biva srušen, a njegovi žitelji pobijeni ili izbjegli. Godine 1571. Turci još jednom pustoše Solin i Vranjic, a Mlečani, iz strateških razloga, ruše naselje.

Značajan, zapravo prijeloman trenutak za to mjesto, slično kao i za susjedni Solin, bilo je oslobođenje Klisa i solinske Prodoline od Turaka, godine 1648., nakon čega mletački generalni providur za Dalmaciju Leonardo Foscolo tu dovodi obitelji iz područja Petrova polja (pojedininim se imenima opstojnost sa sigurnošću može pratiti i danas).⁷ Iz tog vremena postoje i pouzdani pisani dokumenti o djelovanju i uređenju crkve, kao i župne matice. I prvi stalni vranjički župnik (ili *kurat*, kako su ga nazivali u Vranjicu), Ivan Božanović (ili Božanov), bio je pop glagoljaš.⁸ Njegovi brojni nasljednici vršili su bogoslužje na staroslavenskom jeziku, što je kod pojedinih političkih i crkvenih tijela nerijetko izazivalo nerazumijevanje i pokušaje da se uvede latinski, kao osnovni službeni jezik Crkve.⁹ Da se

u Vranjicu glagoljalo svjedoče nam i brojne stare liturgijske knjige koje se danas čuvaju u arhivu župe. Narod – ribari i težaci, po potrebi i vojnici, a u XX. stoljeću i industrijski radnici – koji je nastanjivao vranjički poluotok i okolno pripadajuće područje često je oskudijevao u svojim životnim potrebama. Ipak, uvijek se uspijevao othrvati negativnim vanjskim činiteljima, a razvio je i značajan i prepoznatljiv kulturno-duhovni identitet. Mali je Vranjic hrvatskoj kulturi podario i velika imena, poput onih povjesničara don Frane Bulića (1846. – 1934.), don Luke Jelića (1864. – 1922.), pjesnika Stjepana Benzona (1921.-1990.), mons. Ante Jurića (1922. – 2012.), koji su svojim životom i radom značajno utjecali na kulturno-duhovnu klimu u našoj sredini.

Što se tiče pučkoga glazbenog izričaja u starome Vranjicu – slično pitanju starijega solinskog pjevanja prije doseljenja iz Petrova polja – danas ništa ne možemo precizno tvrditi. Ostaje činjenica da je opstojnost života ovdašnjega naroda, i prije ali i za vrijeme krvavih borbi koje su trajale stoljećima – te nakon oslobođenja – trpjela do granice samoga uništenja. Možemo stoga pretpostaviti da je u svakodnevnim stradavanjima i borbi za голу egzistenciju stradala i vranjička baština, osobito ona prije sredine XVII. stoljeća. Kada bi ju pokušali rekonstruirati, možda bismo mogli tvrditi da je imala (nekih) zajedničkih točaka s drugim primorskim mjestima. Konačno, vjerojatno je posjedovala i značajne vlastite glazbene i druge osobitosti, što nikad nećemo moći otkriti. Može se pretpostaviti da je po doseljenju pridošli živalj iz Petrova polja iz svoje stare zagorske postojbine donio sa sobom, među inim, i vlastiti glazbeni idiom, koji je za naredna povijesnog hoda postao vranjičkim.¹⁰

Crkveni pjevački zbor u Vranjicu

U svojem dugogodišnjem postojanju i djelovanju, muški je Crkveni pjevački zbor iz Vranjica bio zadužen poglavito za bogoslužno pjevanje u svojoj župnoj crkvi – a i za prigodne pučke odnosno državne proslave i kulturne svečanosti, ponajviše u XX. stoljeću. Zbor se spominje posredno ili neposredno u starim bilješkama vezanim za život mjesne Crkve. Tako se godine 1886. u jednom dokumentu navodi kako je glavni pjevač u crkvi primao stalnu novčanu nagradu, a godine 1894. i poimence se spominje četrnaest pjevača.¹¹ Nakon niza godina djelovanja, posebice poslije godine 1970., taj se zbor, osim u svojoj užoj sredini, uspio afirmirati i u brojnim drugim mjestima u Hrvatskoj i inozemstvu.¹²

Predstavnici zbora još su 70-ih godina XX. stoljeća nastupali, zajedno sa splitskim sjemeništarcima, u opereti *Hrvati – Narod svetog Petra* (J. i V. Fulgosija). Zatim su u velikom broju sudjelovali godine 1976. na solinskim slavljinama, 1986. o desetoj godišnjici solinskoga jubileja, 1998. za vrijeme drugoga pastoralnog pohoda pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj, u Splitu i Solinu, te ostalim sličnim manifestacijama koje Solin pamti iz najnovije povijesti. Zbor redovito sudjeluje i na koncertu pod nazivom *Pučemoj*, u splitskoj konkatedrali sv. Petra, kad se predstavljaju stari korizmeni i drugi crkveni pučki napjevi. Više je puta nagrađivan i pohvaljivan, a godine 1996. dobio je i Nagradu Grada Solina.

Važan je doprinos vranjičkoga zbora i u liturgijskim svečanostima proslave blagdana Male Gospe u Solinu, u sklopu velikoga Mješovitoga zbora Kraljice Jelene, u čijem sastavu pjevaju još i (mješoviti i muški) zborovi okolnih mjesta, Klisa, Solina, Mravnaca, Kučina, Sv. Kaja, župe solinskih mučenika i splitskoga Velog varoša. S.

Arsenija gotovo je od samoga osnutka Zbora kraljice Jelene njegova orguljašica, dok je M. Mikelić obnašao ulogu voditelja od 1996. sve do svoje iznenadne smrti, godine 2010.

Obavljanje službe božanskoga časoslova (oficija) i najvažnije vrste koje su u njemu zastupljene

Dijelovi časoslova koji su se svečano, pjevajući, obavljali u Vranjicu bili su najvažniji časovi – juturnja (*jutrenja/jutrnja*) i večernja, iako su se prije posljednjega Koncila propisani broj puta u godini pjevale i *noćnice* (lat. *nocturni*) – kao dio *jutrenje* (*matutina*) – a osobito u Velikom tjednu.¹³ Liturgijski tekstovi (čitanja/*štenja*, poslanice/*pištule*, evanđelja, različite pjesme – ulazne, prikazne (prinosne), pričesne i sl. – i molitve) često su pisani u proznom slogu, unutar čega pjevači duge rečenice dijele na dva dijela. »Pri tom prvi dio završavaju kraćom i nepotpunom meličkom kadencom, koja nikad ne završava tonikom modusa, dok drugi dio završavaju mnogo duljom, melizmama i koloraturama mnogo iskićenijom kadencom, koja redovito završava tonikom modusa. Moglo bi se, dakle, reći da pojedine odsjeke pjevanoga proznog teksta dijele u neku vrst melostrofe, kao da je tekst stihovan. Neki pjevači pri tom ispoljavaju izvanrednu elementarnu muzičku darovitost, i njihovo se pjevanje ističe velikom meličkom ljepotom.«¹⁴ Zbog opširnosti obrade čitave psalmodije¹⁵ na večernjama u

Vranjički zbor

Vranjicu, ograničit ću se ovom prigodom samo na pjevanje Marijina kantika *Veliča* – koja sadrži dosta sličnosti s pjevanjem psalama iz oficija. Evanđeoski hvalospjev *Veliča* (lat. *Magnificat*; *Lk* 1, 46 – 55), lirski ulomak iz *Svetoga pisma* neizostavan je u molitvi časoslova, a Vranjičani za njega imaju čak

dva napjeva – tzv. »svećani« (Prilog 6) i »mrtvački« (Prilog 3). Pjevanje hvalospjeva započinje solističkim zapjevom (svećenika) »Veliča duša moja Gospodina«, nakon čega zbor nastavlja čitav hvalospjev, na način kako pjevaju i psalme.

Vranjičke pjevane večernje

Da bismo stekli okvirnu predodžbu o povijesti i tradiciji pjevanja u vranjičkoj župnoj crkvi sv. Martina, u kratkim ćemo se crtama osvrnuti na retke starih napisa o djelovanju vranjičkih bratovština (*skula*), kojih je u prošlosti bilo više.¹⁶ Ovom prigodom valja tako izdvojiti sljedeće svjedočanstvo iz Knjige mrtvih župe Vranjic – Solin (1742. – 1803.): »Godište gonovo 1743. Ovo učiniše bratimi S. Martina digoše vosak i kantase misu za njoiva bratima Ivanka Bulića koji je umra u kunpanjiji kapitana Gorižija prošasnoga julia na 1742., reko ovici (i) kanta misu kurat don Marko Pavić.«¹⁷ Vidimo dakle kako je sredinom XVIII. stoljeća po svoj prilici izgledao dio vranjičkoga sprovoda i pripadajućih obreda. Opravdano je vjerovati kako su takve prigode tijekom duga niza nadolazećih godina bile pravilom pri ispraćaju pokojnika, a osobito pokoj-

nih članova bratovština i viđenijih članova vranjičke zajednice. I drugi (noviji) očuvani zapisi, rukopisi, notni materijali, kantuali, zbornici i liturgijske knjige svjedoče njegovanje slične prakse liturgijskoga pjevanja. Iz sačuvanih se partitura i priručnika dade zaključiti kako su se u povijesti župnici i bratovština odnosno bratovštine¹⁸ brinule za opremljenost zbora i kvalitetu glazbene izvedbe.¹⁹

U prošlom se stoljeću u Vranjicu, dok je broj pjevača bio veći nego danas, oficij pjevao, kako se slikovito izrazio jedan stariji pjevač, »u dva tabora« (odnosno »u dva (polu)kora«²⁰). Danas pak stalno pjeva cijeli zbor, i na pojedinim mjestima se izmjenjuje sa solistima.

Važno je istaknuti još jednu činjenicu, a ta je da zbor gotovo sav godišnji pučki repertorij – uz nekoliko opravdanih iznimki za vrijeme Velikoga tjedna – izvodi uz (diskretnu) pratnju na orguljama, dakle ne *a cappella*, kako je to inače slučaj u crkvenom pučkom pjevanju.²¹ Tu je praksu zacijelo uveo još Toma Bulić – a moguće i koji svirač prije njega – za vrijeme dok je bio orguljaš odnosno voditelj vranjičkoga zbora. Iako je ovakav način pružanja instrumentalne potpore pjevačima od

znatne praktične pomoći²², moramo konstatirati kako se tako stvorio jedan neuobičajen glazbenopučki idiom, sasvim stran starijoj varijanti koja se zasigurno njegovala u vranjičkoj crkvi prije izgradnje (starih odnosno prvih) orgulja.²³

Značajan, tj. prijeloman trenutak u našem dalmatinskom pučkom, nekadašnjem glagoljaškom pjevanju, zadržanom do vremena XX. stoljeća, bio je upravo Drugi vatikanski sabor (1962. – 1965.), koji je, među ostalim, imao za zadatak obnovu liturgije i vezanih sadržaja. Odluke spomenutoga Koncila, osim što su znatno pojednostavnile liturgijske propise i rubrike, u gdje kojim su slučajevima uzrokovala pravu abrupciju pučke pjevačke baštine. Godine 1973. izdan je izvadak iz božanskoga časoslova za liturgijske potrebe vjernika, priručnik *Večernje*²⁴, koji u Vranjicu nije bio odmah prihvaćen. Naime pošto su pojedini dijelovi staroga oficija izmijenjeni, a neki jednostavno i ispušteni iz uporabe, valjalo se je i u Vranjicu s vremenom prilagoditi novim zahtjevima obnovljene liturgije. Desetak godina nakon što je objelodanjen spomenuti priručnik je, ipak, pristupljeno adaptaciji starih crkvenih napjeva novim, osuvremenjenim bogoslužnim tekstovima.²⁵ Za to su se pobrinuli tadašnji vranjički župnik Pavao Vuković, T. Bulić i s. A. Vidović. Iako su se napjevi prilagodili novom stanju i potrebama, danas, ipak, moramo ustvrditi kako se time dobar dio melodijskih, odnosno metroritamskih osobitosti zamjetno izmijenio, dakle u skladu sa zahtjevima suvremeni(ji)h prijevoda odnosno prepjeva.²⁶ Osebujni stari naglasci vranjičkoga govora – koji su često padali na unutarnje ili posljednje slogove (ili ih je gdje kad znalo biti i više u jednoj riječi) – zamjetne zanaglasne dužine, a u nekim slučajevima i prijelazi između vokala²⁷ te pojedini *poklopljeni vokali*

došli su tom prigodom u svojevrsnu koliziju s novim uvjetima govornoga i standardnoga jezika.²⁸ Tako je, doskora, u potpunosti u bogoslužnim tekstovima, a time i u samom pjevanju, među ostalim, prevladala ijekavica (tek se ponekad javljaju obje varijante zajedno²⁹ – bilo zabunom ili namjerno³⁰). Uslijed takve se situacije gdje- kad sasvim jasno naziru i starije konture jezičnih odlika ikavskoga govora – u meloritamskom smislu – dakle u samoj konstrukciji melodijsko-ritamske okosnice pojedinih napjeva.³¹

Što se tiče pjevanja službe časoslova u Vranjicu – po posrednim i neposrednim dokazima te svjedočanstvima starijih pjevača – za zaključiti je da su se prije tijekom čitave godine svečano obavljale odnosno pjevale večernje i jutrenje (a ponekad u sklopu jutrenjih i osebujne noćnice) – što svjedoči o vrlo zahtjevnoj i opširnoj praksi te značajnom glazbenom akcentu unutar bogoslužne prakse. Tako su se pjevale večernje na sve nedjelje u godini kao i na Gospine, svetačke i druge blagdane te najvažnije svetkovine (Božić, Uskrs i Duhovi/Pedesetnica). Do danas se sačuvalo pjevanje svega nekoliko večernja³² u godini – božićne³³, uskrsne, duhovske, pokojničke, posvete crkve i one sv. Martina³⁴. Ovom prigodom donosim osvrt, opis i neke napjeve iz večernje na Dušni dan i večernje obljetnice posvete mjesne crkve.³⁵

Večernja na Dušni dan (tzv. pokojnička ili mrtvačka večernja)

Pokojnička se večernja pjeva na Dušni dan, 1. dana mjeseca studenoga, i uzeta je iz *Reda pokojničkoga slav- lja*.³⁶ Pregledavajući recentni priruč- nik večernje, zaključio sam kako su se iz njega obavljali svi dijelovi: pozivnik, služba čitanja, jutarnja, i večernja, koja se i danas pjeva.³⁷

Večernja započinje, po običaju, ret- kom »Bože, na pomoć mi priteci.« (D.J.)³⁸, nakon čega zbor pjeva (CPZ)

odgovor (prilog 1), nakon čega se odmah nastavlja himan *O Kriste, kralju svemoćni* (CPZ) (prilog 2) – u kojem sve stihove započinju tenori, s naknadnim priključivanjem basa. Psalmodija te večer- nje sastoji se od dva pripadajuća psalma – *Ps 121* (120) i *Ps 130* (129) – s antifonama, te hvalo- spjev (*Fil 2, 6 – 11*) s antifonom. Prvi psalam i hvalospjev dijele isti napjev, dok je drugi psalam, uz poneke sličnosti, različit. Same su antifone, zapravo, dosta slične, s razlikom u tekstu, što tako sa sobom povlači i modifi- ciranu meloritamsku okosnicu pojedine antifone. Kantik *Veliča* (prilog 3) koji se pjeva na ovoj večernjoj naziva se »mrtvački« i sličan je u nekim elementima s onim drugim, »svečanim«, koji se pjeva na ostalim večernjama. Solistički zapjev, koji inače pje- va svećenik, za potrebe je ovoga rada izveo solist (D. J.), na način kako je to, po svojoj prilici, nekada pjevao vranjički župnik Jozo Be- dalov, nakon čega je zbor otpje- vao hvalospjev do kraja.

Večernja posvete crkve

U slavlju obljetnice posvete (mjesne) crkve, večernja³⁹ u Vra- njicu zauzima značajno mjesto. Ona se pjeva u nedjelju prije blagda- na sv. Martina biskupa, patrona župe – dakle u prvoj polovini mjeseca stu- denoga. Nakon večernje neposredno slijedi misa, koja se s večernjom u ci- jelosti nadopunjuje. Poslije uvodnoga retka (versikula)⁴⁰ – »Bože, u (na) po- moć mi priteci« (D.J.) – koji inače pje- va župnik, odnosno predmolitelj, zbor neposredno odgovara: »Gospodine, pohiti da mi pomogneš. Slava Ocu, i Sinu, i Duhu Svetomu. Kako bijaše na početku, tako i sada i vazda i u vijeke vjekova.« (Prilog 4.) Zbor, ipak, ne

PRILOG BR. 6

Veliča - "svečani"

transkripcija: MJ (2011.)

.....
Evandeoski hvalospjev Veliča (lat. Magnificat; Lk 1, 46 – 55), lirski ulomak iz Svetoga pisma neizostavan je u molitvi časoslova, a Vranjičani za njega imaju čak dva napjeva – tzv. »svečani« (Prilog 6) i »mrtvački« (Prilog 3).

pjeva usklik *aleluja*, kako u predlošku stoji naznačeno, već neposredno nastavlja s himnom – koji uvijek pjevaju svi, četveroglasno.

Himan *Nebeski Jeruzolime* (prilog 5), koji se pjeva (CPZ) na večernjoj, ima zajednički napjev s nekim drugim

PRILOG BR. 1

Večernja na Dušni dan
- redak i odgovor -

Svećenik: Zbor: transkripcija: MJ (2011.)

V)Bo - že, u po-moć mi pri-te-ci. Go - spo-di-ne, po-hi-ti da mi po-mog-neš.

Sla-va O - cu i Si - nu... i Du - hu Sve-to-mu.

Ka-ko bi - ja - še na-po čet-ku, ta - ko i sa - da i va - zda...

i u vije - ke vje - ko - va. A - men.

PRILOG BR. 2

Večernja na Dušni dan
O Kriste, kralju svemoćni
- himan -

Larghetto psalmodico transkripcija: MJ (2011.)

1. O Kri - ste, Kra - lju sve-moć - ni, Ti o - stan smr - ti u - ni - ští,...

Da sla - vu O - cu pri - ba - viš i na - ma di - ku ne - be - sku.

2. U ko - ban jur - nuv o - kr - šaj, Ti u - ze na - še sla - bo - sti;...

Smrt svo - jom smr - ću nad - vla - da, nad sta - rom zmi - jom po - bjed - nik.

Večernja započinje, po običaju, retkom »Bože, na pomoć mi priteci.« (D. J.)³⁸, nakon čega zbor pjeva (CPZ) odgovor (prilog 1), nakon čega se odmah nastavlja himan O Kriste, kralju svemoćni (CPZ) (prilog 2) – u kojem sve stihove započinju tenori, s naknadnim priključivanjem basa.

himnima koji se pjevaju u Vranjicu, odnosno s himnom *Milijim srcem danaska*⁴¹, posvećenim sv. Antunu Padovanskome. Taj himan proširenih strofa, budući da posjeduje osmerački stih, ima i razmjerno čvrsto organiziran ritam.⁴² Ovdje donosim transkripciju prve strofe himna *Nebeski Jeruzolime*, kako se on danas pjeva.⁴³ Psalmodija večernje sadrži dva psalma – Ps 46 (45) i Ps 122 (121) i hvalospjev (usp. *Otk* 19, 1–7), s antifonama. Kao i u prethodnoj večernjoj, i ovdje su prvi i drugi psalam melodijski različiti, dok se hvalospjev pjeva na način prvoga psalma. »Svečani« *Veliča*, koji se ovom prigodom pjeva, pokazuje bogatiju melodijsku razvedenost od onoga

»mrtvačkog«, budući da su i prigode poput slavlja obljetnice posvete crkve intonirane svečanije. Taj se napjev odlikuje raspjevanim linijama duga daha, uza zanimljivo izdeklamiran tekst. Nakon solističkoga zapjeva (A. J.), koji pokazuje jasne, iako ponešto izmijenjene obrise službenoga gregorijanskoga napjeva, pjeva se cijeli hvalospjev (CPZ).

Dok se pod misom posvete crkve, koja neposredno slijedi nakon večernje, pjeva taj kantik (poslije pričesti), svećenik s ministrantima kad izložen Oltarski Sakrament te poslije redom, u znak počasti, pokadi i sve ostale oltare⁴⁴ u crkvi.

Zaključak

Bogata baština pjevanja božanskeg oficija – koja se nekada u Dalmaciji njegovala po većini crkava – svakako je, navlastito, obogaćena i vranjičkim pučkim liturgijskim pjevanjem u večernjama. To je izraženo i tim više što se na solinskom području takvo pjevanje – ali i samo obavljanje – te liturgijske vrste do danas zadržalo jedino u crkvi sv. Martina u Vranjicu.

Ono što me i samoga pri ovom istraživanju i proučavanju napjeva u večernjama iznenadilo jest brzina mijene glazbenoga izričaja i opsega njezine obuhvatnosti. Taj sam tijek ovdje nastojao prikazati ponajviše u suodnosu glazbe i teksta. Tako sam se ovom prigodom referirao ponajviše na himan *Nebeski Jeruzolime*, s nekoliko pripadajućih inačica koje su bile u uporabi

PRILOG BR. 3

Veliča - "mrtvački"

Adagio e devoto

transkripcija: MJ (2011.)

Svećenik:

Ve - li - ča du - ša mo - ja Go - spo - di - na.

Zbor:

2.1. kli - kće duh_ moj_ u Bo - gu mo - me Spa - si - te - lju.

3. Što po - gle - da na ne - zna - nost(!) slu - zbe - ni - ce svo - je:

od sad će me, e - vo, svi na - ra - šta - ji zva - ti bla - že - nom.

4. Jer ve - li - ka mi dje - la u - či - ni. Sve - sil - ni, sve - to - je i - me nje - go - vo.

PRILOG BR. 4

Večernja posvete crkve
- redak i odgovor -

Svećenik:

transkripcija: MJ (2011.)

V) Bo - že, na po - moc mi. pri - te - ci - i.

Zbor:

R) Go - spo - di - ne, po - ni - ti da mi po - mog - neš.

Sla - va O - cu i Si - ni. Du - hu Sve - (e) - to mu.

ka - ko - bi - ja - še na po - čet - ku.

ta - ko i sa - da i va - zda i u. vije - ke vje - ko - va.

u posljednja dva stoljeća, dok je posljednja još aktualna. Iz navedenoga se prikaza tako može jasno vidjeti i kako je sama narav narodne odnosno pučke baštine (pre)često podložna ireverzibilnim devijacijama, što može imati različite uzroke: od ljudskoga nemara (čak i od onih od kojih se to ne bi smjelo očekivati), pa sve do prirodne fluktuacije samoga glazbenog iskaza u puku. S velikim žaljenjem mogu reći kako sam u kontaktu i radu s nekim drugim zborovima u solinskom podneblju – primjerice s Pučkim pivačima Gospe od Otoka u Solinu – već poodavno uočio kako su brojne vrste, koje su u vranjičkim pjevanim večernjama još aktualne, postale upravo *reliquiae reliquiarum* – i to u uhu samih pjevača! To bi nas stanje, svakako, trebalo navesti na razmišljanje i poduzimanje konkretnih koraka u očuvanju i ade-

kvatnoj valorizaciji liturgijsko-glazbene baštine toga kraja. Transkribirani napjevi koji su ovdje donijeti svakako pokazuju bogatstvo vranjičke pjesme koju su nekada stvarali *pučki pivači* – poklad koji je do naših dana stigao podvrgnut neumitnim zakonima povijesti, naime zakonima mijene. Bilo kako bilo, nikada nema potpunoga povratka na staro, zapravo, ne može ga ni biti jer su ljudi uvijek – novi. Ipak, razborito je, u najmanju ruku, objektivne vrijednosti poput ovih što bolje i potpunije spoznati i druge s njima upoznati. Ne toliko niti radi njih samih, koliko radi njihova potencijala oplemenjivanja kulture duha (a napose one glazbene) suvremenoga čovjeka i društva.

Ovaj rad tek je početak sustavnoga proučavanja, bilježenja i valorizacije vranjičkih glazbenih »pučkih

svetinja« – kako se slikovito izrazio jedan pjevač. One su, kao takve, svakako autentični glazbeni odjeci starijih vremena, glazbene fleksije koje su u životu vranjičkoga življa bile konstante – sveprisutne, u svim svojim metamorfozama – noseći jasan pečat glazbenoga (i općega) senzibiliteta, kao i njegove estetsko-funkcionalne koncepcije u bogoštovnome pjevanju.

Kratice

- A. J. = Andro Jurić
- A. V. = Arsenija Vidović
- CPZ = Crkveni pjevački zbor
- D. J. = Damir Jurić
- M. J. = Mirko Jankov
- P. V. = Petar Vlašić
- T. B. = Toma Bulić

Večernja posvete crkve

Nebeski Jeruzolime
- himan -

Tempo giusto ma comodo transkripcija: MJ (2011.)

Ne-be-ski Je-ru-zo-li-me, bo-žan-skog mi-ra gle-da nje, Od-
 ži-vog stije-nja tvr-da - vo, što vječ-nom svo-du do-pi-reš, A-
 an-de-la mi-li-jun te Ko ne - vje - stu o-kru-žu - je.

Bilješke

1 Ovaj je rad skraćena verzija istoimenoga članka. Usp. M. Jankov 2011., str. 175 – 198.

2 U Vranjicu je aktivna i Bratovština Presvetoga Oltarskog Sakramenta, posljednja od starih župnih bratovština u solinskom kraju, a uz nju je povezano i djelovanje Crkvenoga pjevačkoga zbora sv. Martina. Opis članova pjevačkoga zbora koji su sudjelovali u ovom projektu: I. tenori – Ante Jurić (Vinčolin), Boris Jurić, Damir Jurić, Joško Jurić, Marinko Jurić, Ozren Mandić; II. tenori – Ante Bilić, Vlado Grubić (Mačo), Andrija Jurić, Ljubomir Jurić, Vicko Vitasović; baritoni – Josip Jelić, Tonči Jelić, Ante Jurić (Joška Jurkova), Blaž Mikelić; basi – Srećko Bilić, Ante Jurić (Bakićev), Mate Jurić (Butinov), Vite Mikelić; orguljašica Skolastika s. Arsenija Vidović, služavka Maloga Isusa.

3 Ta je problematika uobičajena u folklornoj odnosno pučkoj tradiciji, uz koju se mogu vezati različite pjesme, igre, plesovi i običaji odnosno obredi. Pojedini su istraživači tako ustvrdili značajne promjene u izvedbi, primjerice u izvođenju napjeva – u različitim vremenima u kojima su se obavljala istraživanja. (Usp. J. Martinić 2007., str. 85 – 102.)

4 Tu prvenstveno spadaju priručnik *Večernje* (1973.) i *Hrvatski Bogoslužbenik* (1923.). Usporedbom nekih bogoslužnih tekstova u notnoj bilježnici *Blagoslov* zaključio sam kako su u skladu s Vlašićevim *Hrvatskim Bogoslužbenikom*, iz godine 1923., koji je dakle i u Vranjicu bio u uporabi niz godina (isto kao i u ostalim crkvama solinskoga kraja) – praktično jedno desetljeće nakon tiskanja novoga priručnika – *Večernje*.

- 5 D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 49.
 6 D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 50.
 7 D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 73.
 8 D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 86.
 9 Usp. D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 119.
 10 Usp. M. Jankov 2010., str. 133.
 11 Usp. D. Kečkemet – I. Javorčić 1984., str. 119.
 12 Neka od mjesta u Hrvatskoj gdje je zbor imao zapažene nastupe: Vukovar, Ilok, Zagreb, Varaždin, Marija Bistrica, Krašić, Zadar, Šibenik, Knin, Sinj, Trogir, Omiš, Makarska, Baška Voda i dr. te na otocima – Drveniku, Šolti, Hvaru i Korčuli. Od gostovanja u inozemstvu valja istaknuti ona u Rimu, Bratislavi, Göttingenu, Bleiburgu, Großkarolinenfeldu...
 13 Usp. Š. Marović 2009., str. 130.
 14 S. Stepanov 1983., str. XXIII.
 15 Pojedini psalmi koji se pjevaju na večernjama, napose na onim koje ovom prigodom obrađujem, pjevaju se na istu melodiju.
 16 Usp. M. Mikelić 2009., str. 11 – 17.
 17 Usp. M. Mikelić 2009., str. 16.

PRILOG BR. 5B

Pisne duhovne raslične 1805
[prijevod-prijev?]:

1. Nebeski Jeruzolime / Blaxeno mira vidjenje / Koi od xivi visoko / Kamenia k' Nebus' uzdixis. / Kanno zaračnica okolis / Angelaas imas sto tisuch.

2. Virrena, srichna, o čestita / Vre-sena s' slavom otčevom / I s' Zaručnika milostju / Kraglize priuzorita / Karstu zdruzena Principu / Zgradio prisvitla Nebeska.

3. Ovdj Sviltise biserom / I svimsu Vrata otuorena / I s' kripo chiubo prihodnom / Vmarli onamo vodise / S' gliubavju karsta zanesen / Koigodche Mukke podniti.

4. Dlieta zdraum udorcim / Zidara čestim tolkaniem / Mlatom kamenie ugladieno / Skladju onu tuardinu / Sklopgliena izuarstim zauzvam / Postaugliajuse u visinu

5. Dika budi Otku vavičgna / Dostojna prvisokomu / I Sinu Otza jedina / I slavnomu Vtisitelju, / Komu fala, moch, i slava / Budi uazda vikovita. Amen.

Hrvatski Bogoslužbenik 1907 [prijev Mate Škarić (?):

1. Nebeski Jeruzolime, / Vidjenje mira, blaženo, / Koji od živoga kamena / Visok se k nebu ponosiš, / I kô nevjesta tisuću / Angjela se obkružuješ.

2. O blagom srećom udata, / Otčevom slavom resena, / Ženika svog nadarena / Milošću, krasna Kraljico, / Krstom Vladarom spojena / Jasna ti Tvrdjo nebesna.

3. Biseri tu se blistaju / Vrata i svim s' otvaraju: / Vodjom bo tamo kriepošću / Svaki se vodi umrli, / Krsta pobudjen ljubavi / I muke svaki podnaša.

4. Udarci dlieta zdravoga, / I mnogočestim mlatanjem / Izvrstnim maljem gladjenu / Tu tvrdju grade kameni, / Ki liepom svezom spojeni / Na vrhu su položeni.

5. Poklon i čast Roditelju / Budi po svuda Višnjemu, / Otčevu Sinu Jedinu, / I svetom Utješitelju / Komu moć, slava, pohvala / Bud' vječna u sve viekove. / Amen.

Hrvatski Bogoslužbenik 1923 [prijev Vice Medini]:

1. Nebeski Jerusaleme, / Pokoja zrenje blaženo, / Koji od živca kamena / Uvis se k nebu uzdižeš, / Okružen poput nevjeste / Bezbrojnim mnoštvom Anđela.

2. O sretnom sudbom vjenčana, / Očevom slavom krunjena / Milošću svog Zaručnika / Opsuta, krasna Kraljice / S Kristom Vladarom spojena, / Sjajna ti Tvrdjo nebeska.

3. Vrata ti sjaju biserom, / Ulaz je svakom slobodan: / Jer svaki čovjek kreposni, / Kog bije kakva nevolja, / Kristovom ganut ljubavi, / S čeznućem k tebi prilazi.

4. Kamenjar klinom ciepano, / I maljem brižno mlaćeno, / Majstorskim dlietom sklesano, / Ovu je zgradu složilo, / I zgodnim vezom spojeno. / U vrh je njezin smješteno.

5. Dika nek bude pristojna / Višnjemu viek Roditelju, / Jedinom sjažu Očevu, / I slavnom Utješitelju, / Kom nek je hvala, vladanje / I slava po sve viekove. / Amen.

Večernje 1973 [prijev Milan Pavelić]:

1. Nebeski Jeruzolime, / Božanskog mira gledanje, / Od živog stijenja tvrđavo, / Što vječnom svodu dopireš, / A anđela milijun te / Ko neprestu okružuje.

2. O kćeri dobro udana, / Što slava Očev miraz ti, / A svaka milost mužev dar, / Od svijlu ljepša kraljice, / S vladarom Kristom vjenčana / Nebeska svijetla državo.

3. Tu biser vrata blistaju / I otvorena svima su, / Jer na njih samo kreposti / Uvesti mogu smrtnika, / Što ranjen svetom ljubavi / Za Krista patnje podnosi.

4. Kamenaar dlijetom krepkim je / I udarcima čekića / Baš mnogo stije-gladio, / Što u tu zgradu ulaze, / I zgodnim vezom sljubljene / Do takva visa penju se.

5. Sva slava, ko što doliči, / Nek bude Ocu višnjemu, / I jedinomu Sinu mu / Sa Tješiteljem preslavnim: / Gospodstvo njemu, čast i vlast / U vječne vijeke vjekova. Amen.

- 18 Moguće je da su se i bratovštine, budući da ih je u staro doba bilo više, brinule o pjevanju, uz podjelu zaduženja – ovisno o dijelu crkvene godine.
- 19 Budući da mi arhiv župe tijekom ovoga istraživanja, nažalost, nije bio dostupan, ovdje ću, referirajući se na rad M. Mikelića, navesti neke važne knjige koje su se u povijesti koristile u vranjičkoj crkvi: *Ritual Rimski Bartola Kašića* (1640.), dva glagoljska misala (1706. i 1741.), Bandulovićeve *Pistole i Evangelja priko svega godiscta* (1857.) te *Misal glagoljski* Dragutina A. Parčića (1896.). Usp. M. Mikelić 2009., str. 27 – 31. Bilo bi veoma vrijedno – kad se stvore mogućnosti za to – provjeriti župni arhiv u Vranjicu, osobito starije priručnike i pjesmarice te vidjeti što je bilo u uporabi. Time bi se svakako bolje rasvijetlile pojedine stranice povijesti pjevanja u Vranjicu, ali i u Solinu, budući da je Solin tada pripadao župi sv. Martina. U daljnjem tekstu iz Čulićeve zbirke *Pisne duhovne* (za koju, zasada, ne znam je li bila aktualna i u Vranjicu), radi usporedbe s novijim tekstovima, donosim himan *Nebeski Jeruzolime (Na dan prikarsčenja zarkve)*, kako tamo stoji zabilježen. (M. Čulić, 1805., str. 359 i 360.)
- 20 Takva se praksa obavljanja časoslova još od davnina njeguje u samostanskim zajednicama redovnika i monaha.
- 21 To, ipak, nije izoliran slučaj, budući da su orguljaši (često puta samouki), u pojedinim crkvama koje su posjedovale orgulje, pratili pučko pjevanje (a ponekad i pjevanje misnika za oltarom). (Usp. Š. Marović, 2009., str. 73. i G. Doliner, 1998., str. 12. i 13.)
- 22 S druge strane moram ustvrditi kako mi je upravo zvuk orgulja, koji se vrlo dobro stapa s bojom ljudskoga glasa, pri transkripciji stvarao znatne poteškoće, osobito pri dešifriranju basove dionice.
- 23 Slovenski graditelj orgulja Josip Brandl (1867. – 1938.) izgradio je godine 1931. za vranjičku crkvu sv. Martina orgulje s osam registara. On su godine 1990., zbog dotrajalosti zamijenjene novim dvomanualnim orguljama, op. 210, s trinaest registara, radom slovenskoga orguljara Antona Jenka, koji je u njih ugradio neke registre iz starijih Brandlovih orgulja.
- 24 Sve reference vezane za večernje, po pitanju sadržaja i njegova slijeda kako se to pjeva danas, donosim onako kako stoji u liturgijskom priručniku *Večernje*, u izdanju Kršćanske sadašnjosti (Zagreb, 1973.). U predgovoru tog priručnika nema osvrta i pristupa na sam njegov sadržaj, kakav nalazimo primjerice kod P. Vlašića.
- 25 O toj problematici svojedobno iznosi svojevremeno neke primjedbe i P. Vlašić, u evanđelistaru iz godine 1921., navodeći u predgovoru: »Pri ovom radu pazilo se na ovo: 1. **da prijevod bude tačan.** (Naglasio P. V.) Toga radi, gdje je Vulgata nejasna, poslužio sam se *židovskim*, dotično *grčkim* izvornikom, kao i grčkim prijevodom Sedamdesetorice proučivši razna starija i novija tumačenja, napose ono od »Cursus Scripturae Sacrae«; 2. **da jezik bude dobar.** Za to su izbjegavani provincijalizmi, a upotrebljen je **čisto književni jezik, po mogućnosti što većma pučki (!)** (Istaknuo M. J.)... 3. **da ostane biblijski kolorit.** Za to, gdje se to moglo spojiti s duhom našega jezika, sačuvan je način biblijskog orientalnog govora i izražavanja... 4. **da se uzme u obzir i tradicija.**... Za to su zadržani neki starijski izrazi, koji se nalaze u svim našim starim Evanđeljima i Ritualima, i koji su već tako kao u krv ušli svećenstvu i narodu, te ih ne bi bilo uputno zamijeniti novijim izrazima. To je bila želja velike većine dalmatinskog svećenstva. Dok sam radio na Evanđelistaru, proputovao sam dva puta svu Dalmaciju od Kotora do Zadra, pa se kod mnogih odličnih svećenika i svjetovnjaka priupitao, kako bi bilo zgodnije upotrebiti nekoje izraze, koji često dolaze u Evanđelistaru. Opće je mnijenje bilo: Neka ostanu i u novom Evanđelistaru oni neki općeniti izrazi, koji se nalaze u svim Evanđelistarima, što su se doslije upotrebljavali, te su tradicijom utvrđeni i posvećeni (kao *Štenje, U dni one*); a boljom pak riječju nek se zamijene oni izrazi, koji su u dosadašnjim Evanđelistarima bili različni, ili su ako ne pogrešni, a to nerazumljivi i loši.« (P. Vlašić, 1921., str. V.)
- 26 Tu želim istaknuti ovo važno pitanje, odnosno jasnu razliku između prijevoda i prepjeva – kategorija koje, unatoč srodnosti, ipak, posjeduju i zadržavaju vlastiti identitet i pravo distinkcije. Prijevod teksta treba biti razumljiv i jasan, u skladu sa standardnim jezičnim normama, dok prepjev, uz dio navedenih elemenata prijevoda, posjeduje (odnosno zadržava najvažnije poetske) elemente originala i u novim okolnostima te je pjevan, dakle upravo pogodan za pjevanje. Prepjev, gotovo u pravilu, zadržava i osobitu poetsku metriku kakva je prisutna u versificiranom tekstu (kakva je česta primjerice u crkvenim himnima) – a moguće još i vrstu rime i neke druge odlike poetskoga teksta, npr. asonancijom, aliteracijom, onomatopejom i sl. (Usp. M. Pavelić, 1936., str. XV – XXII.)
- 27 Tako će i danas, radi lakšega izgovora hijata (zijeve), neki pjevači kod dva susjedna samoglasnika, primjerice u riječi *Izrael*, izreći ponekad *Izrajel*. Slično će i slova *lj* i *nj* zgodimice pročitati odnosno otpjevati kao dvoglas *lj* i *nj*. U nekim situacijama može doći i do nestajanja, odnosno gutanja pojedinih vokala ili konsonanata (v. Prilog 3 i 6: pjevači pjevaju *neznatnost* umjesto *neznatnost*).
- 28 Tako možemo ustvrditi da se tijekom svega nekoliko desetljeća, otkada je zabilježena prva varijanta (v. bilješku 6), metroritamski ustroj napjeva značajno izmijenio. Te bi se izmjene, ukoliko bi nastavili dalje u prošlost, vjerojatno nastavile (i povećavale); uzmemo li u obzir starije verzije teksta himna (v. bilješku 74) – a za koje nemamo zapisan napjev, kao što je to slučaj s dvjema posljednjim transkripcijama (A. V. i M. J.).
- 29 U *Hrvatskom Bogoslužbeniku*, iz godine 1907., donesene su dvije verzije pjesme koja se pjevala pri blagoslovu Presvetoga Sakramenta: *Pjesan – O jezici, spjevaj vjerno (O jezice Spievay vjerno, kako se naziva u Kašićevu Ritvalu, iz godine 1640.)* te *Ista Pjesan – O jezici hvale dajte*. U podnožnoj bilješci urednik za »istu pjesan« napominje kako dotična »po izvrsnom učenjaku izpjevana, točnije i pravilnije odgovara latinskoj, to glede prevoda to glede stihova; pa **bi liepo bilo da bi se ju moglo u Crkvu uvesti eda zauzme mjesto one, koju i ako već puk na pamet pjeva, u mnogom nije kadar razumjeti** (istaknuo M. J.)« (S. Ivančić, 1907., str. 423 i 424.) Zanimljivo je još kako je u *Hrvatskom Bogoslužbeniku* ista pjesan, ovoga puta pjesma *O jezici hvale dajte*, donesena u još jednoj varijanti, uz napomenu: »Radi stih ostavilo se ovu pjesmu u ikavštini.« (Op. cit., str. 166 i 167.)
- Dakle već se u ovom vremenu, zapravo, i ranije nazire problematika pluralizma jezičnih izričaja i težnja za njihovom standardizacijom – osobito ako su sabrani na jednom mjestu, poput bogoslužne knjige. Tako je, u predgovoru *Bogoslužbenika*, napomenuto »nekoliko rieči«, od kojih zanimljivim držim donijeti sljedeće: »Mnogi će takodjer prigovarati i je-kavštini, koju smo u Hrvatski Bogoslužbenik uveli. Nu o tom nek se svatko uvjeri, da želimo li već jednom da nam barem u kojem pogledu bude književnost jednostavna, red nam se je u svih javnih proizvodih držati narječja, kojega se poprimili učenjaci i zagrebačka Akademija, a to jekavskoga hercegovačkoga. S druge strane, mi smo u izdavanju naše knjige imali obzira i na dubrovački i kotarski predjeo, kao i na jedan dio Hercegovine gdje je čuti dakako jekavski izgovor. Nijesmo takodjer pustili s vida kvarnerske otoke kano nit istarsko i hrvatsko primorje, kuda je čuti rieči ekavštinom. A pošto bi moglo biti prigovora u prilog puku, to smo jekavštinom mislili svim zadovoljiti, držeć se ne puckoga, već književnog narječja. Nu u Dalmaciji i tomu se zlu, ako je zla, može lahko doskočiti, jer nije mučno da župnici obrazlože i primjerom pokažu učenijim župljanom da se i je i ie može slobodno po svoju izreći, to ikavski, to ekavski, pošto i kratko je i dugo ie ne sadržavaju van jedinu slovku.« (Op. cit., str. V.)
- 30 Na pojavu namjernoga prikaza dviju tekstovnih varijanti naišao i u Bandulovićevim *Pistolama*, gdje on, u misli za mrtve, donosi dvije verzije mrtvačke posljednice/sekvence: Dan ón ggnia ftrafcónm fillom (*Naslidouanye alliti Pissança Martačka*) te *Svđač gniuan hochie priiti (Naslidouanye isto gornie pò drughi način)*, što samo potvrđuje kako je praksa postojanja više tekstualnih predložaka (u kojima su oni noviji s vremenom, ipak, potiskivali

starije) bila poznata, čak i u službenim crkvenim knjigama. (Usp. I. Bandulavić, 1718., str. 221 – 224.)

- 31 Iz tog razloga donosim i dvije varijante početka druge strofe himna *Nebeski Jeruzolime*. Ukoliko usporedimo početke s potpisanim tekstom, biti će odmah jasno o kakvoj je razlici riječ. U radu s vranjičkim pjevačima i sâm sam se uvjerio kako se gdjekad pjevači, a osobito oni stariji zabune u izgovoru kod pjevanja, jer su još pod dojmom starijega oblika napjeva. Starija varijanta (a) svakako se znakovito razlikuje od ove novije (b), kako se sada pjeva, budući da je tretman teksta uočljivo drukčiji u pojedinim slučajevima:

transkripcija: MJ (2011.)

a) 2. O kće - ri do bro u - da na...
b) 2. O kće - ri do bro u - da na...

To se, zapravo, odnosi na sve strofe, pošto je princip teksta dosljedan u svim stihovima. Po novom načinu pjevanja (kako je prikazano u gornjoj transkripciji) prvi slog riječi dolazi na četvrtinsku notu u predtaktu, dok se ostatak teksta pomjera na sljedeći takt formirajući novi ritamski obrazac. Na taj se način i oseban stari oksitonični naglasak u prvoj riječi, dakle onaj koji stoji na posljednjem slogu riječi, pomjera prema njezinu početku – ustvari, na drugi slog riječi, kako se pjeva danas.

32 U redosljedu izloženih večernja u ovom prikazu slijedim dinamiku crkvene godine.

33 Od godine 2009. u Badnjoj noći se, neposredno prije mise polnočke, pjeva božićna večernja. Do 2008. se na njezinu mjestu anticipirala božićna jutrenja, odnosno služba čitanja. (Usp. M. Pavelić, 1936, str. V.)

34 Sveti Martin, ispovjednik i biskup, budući da je patron župe, slavi se u Vranjicu kao svetkovina 11. studenoga – stoga se na taj dan slave tri mise. Od 2009. godine, zbog različitih subjektivnih i objektivnih okolnosti, večernja se sv. Martina više ne obavlja – dotada se pjevala u noći uoči proslave patrona. Specifičnost je te večernje bilo i *Štenje života blaženoga Martina biskupa*, koje je pjevao solist.

35 Iako bi bilo veoma zanimljivo napraviti širi pregled, u ovom sam se radu, zbog njegova opsega, odlučio referirati na spomenute večernje, jer su po karakteru napjeva različite, a opet, sadrže glavnu vranjičkih napjeva i oblika koji se njeguju u pjevanju oficija.

36 *** 1973., str. 237 – 260.

37 U prikazu napjeva na večernjama slijedit ću redosljed same večernje, ali bez detaljnijih opisivanja drugih vezanih sadržaja.

38 U zagradama su inicijali kazivača napjeva.

39 *** 1973., str. 183 – 187.

40 Starije su verzije (dijela) početka reda časova glasilice: »Upit. Bože na pomoć moju nastoj. Odg. Gospodine pomoći meni pospješiti se.« (S. Ivančić 1907., str. 1.) I: »V) Bože, na pomoć moju priteci. R) Gospode, pohiti da mi

pomožeš.« (P. Vlašić, 1923., str. 1.) U prilozi donosim zapisane dvije varijante vranjičkoga napjeva za redak »Bože, na/ u pomoć mi priteci« (za Dušni dan i posvetu crkve, prema pjevanju kazivača A. V. i D. J.), a koje pokazuju neke razlike u odnosu na pjevanje župnika Ivana Matkovića, prigodom same večernje (na Dušni dan), kako slijedi:

transkripcija: MJ (2011.)

V)Bo - že, na po- moći pri - te - ci.

41 Na listu s Antunovim himnom (pjesmom koja se pjeva u procesiji, koja također posjeduje osmerački stih), s kojega se pjeva, u napomeni stoji kako je prepisan iz *Bogoslužbenika*, sa str. 220.

42 Usp. G. Doliner, 1998., str. 20, 21.

43 Zbog komparacije različitih tekstova, u prilogu 5b donosim četiri varijante himna *Nebeski Jeruzolime* (lat. *Caelestis urbs Jerusalem*); jednu iz pjesmarice *Pisne duhovne raslične* (Čulić, 1805., str. 359 i 360.), dvije iz različitih izdanja *Hrvatskoga Bogoslužbenika* (Ivančić, 1907., str. 303 i Vlašić, 1923., str. 206 i 207.) i najnoviju, iz zbirke *Večernje* (*** 1973., str. 183.).

44 Tom se prigodom nije kadio stari glavni oltar, naime onaj Presvetoga Sakramenta.

LITERATURA

***, *Večernje (Na nedjelje i svetkovine, pokojničko slavlje, povečerja – Izvadak iz Časoslova naroda Božjega)*, Zagreb, 1974.

[I. Bandulavić, 1718.] Ivan Bandulavić [Iuann Bandulauch] (priredio), *Pistole i evangelya priko suega godiscta novo istomacena po razlogv Missala Dvora Rimskog...* [po Nicoli Pezzanu; sedmo izdanje], V Bnech M.D.CCXVIII. [1718].

[J. Bezić, 1973.] Jerko Bezić, *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*, Zadar, 1973.

[P. Z. Blaić, 1988.] Petar Zdravko Blaić, *Gregorijanski koral, Crkvena glazba*, Zagreb 1988., 7 – 36.

[M. Čulić, 1805.] Matija Čulić [Mattia Civlich] (priredio), *Pisne duhovne raslične*, U Mletih MDCCCV. [1805.]

[T. Čičerić, 2010.] Tonči Čičerić, *Sprovodni napjev solinske Bratovštine*, Tusculum 3, Solin, 2010., 147 – 165.

[G. Doliner, 1998.] Gorana Doliner, *Spomenici glagoljaškog pjevanja. Glagoljaš-*

ko pjevanje u Novom Vinodolskom, 2, Zagreb, 1998.

[S. Ivančić, 1907.] O. S. I. [o. Stjepan Ivančić] (priredio) *Hrvatski Bogoslužbenik ili Sbirka Jutrnja i Večernja glavnih svetkovina preko godine i obrednih molitava i raznih pjesama koje se običavaju po hrvatskih župah u Dalmaciji i susjednih zemljah*, Zadar, 1907.

[M. Jankov, 2010.] Mirko Jankov, *Glagoljaška glazbena baština u Solinu i njegovoj okolici*, Tusculum 3, Solin, 2010., 133 – 145.

[M. Jankov, 2011.] Mirko Jankov, *Večernje koje se pjevaju u Vranjicu*, Tusculum 4, Solin, 2011., 175 – 198.

[N. Kalogjera, 1920.] Niko Kalogjera, *Pučko crkveno pjevanje u Splitu*, Sv. Cecilija, XIV, br. 4, Zagreb, 1920., 74 – 80.

[D. Kečkemet – I. Javorčić, 1984.] Duško Kečkemet – Ivo Javorčić, *Vranjic kroz vjekove*, Split, 1984.

[Š. Marović, 2009.] Šime Marović, *Glazba i bogoslužje: uvod u crkvenu glazbu*, Split, 2009.

[J. Martinić, 2007.] Jerko Martinić, *Tri napjeva iz*

repertoara pučkog crkvenog pjevanja župe Sv. Križa – Veli Varoš u gradu Splitu, Arti musices 38/1, Zagreb, 2007., 85 – 102.

[H. Mihanović-Salopek, 1997.] Hrvojkica Mihanović-Salopek, *Milan Pavelić – majstor neoklasicizma u sutonu klasicizma*, Obnovljeni život, Vol. 52, br. 1, 1997. str. 37 – 58.

[M. Mikelić, 2009.] Marinko Mikelić, *Bratovština Presvetog Oltarskog Sakramenta u Vranjicu*, Split, 2009.

[M. Pavelić, 1936.] Milan Pavelić, *Crkveni himni u hrvatskom prijevodu (Latinske crkvene pjesme Brevijara i Misala s nekima neliturgijskim)*, Zagreb, 1936.

[S. Stepanov, 1983.] Stjepan Stepanov, *Spomenici glagoljaškog pjevanja. Glagoljaško pjevanja u Poljicima kod Splita*, 1, Zagreb, 1983.

[P. Vlašić, 1923.] Petar Vlašić (priredio), *Hrvatski Bogoslužbenik ili zbirka Večernja i nekih jutrenja po novom Rimskom Brevijaru (s dodatkom raznih molitava, obreda i pjesama)*, Dubrovnik, 1923.